

“Prišel sem, da vržem ogenj na zemljo” (Lk 12,49)

Kratko razmišljanje o umetnosti

Jezus v Lukovem evangeliju izreka te besede: “Prišel sem, da vržem ogenj na zemljo in kako želim, da bi se že razplamtel! ... in v takšni stiski sem, dokler se to ne dopolni.” (Lk 12,49-50) Malo prej brata Jakob in Janez, ko se Jezus trdno odloči iti v Jeruzalem, da bo trpel, rečeta Jezusu, ko ga samarijska vas noče sprejeti: “Gospod, ali hočeš, da rečeva, naj pade ogenj z neba in jih pokonča?” (Lk 9,54) Jezus pa se je obrnil k njima in ju pogrjal. Ogenj, o katerem govori Jezus, je drugačne narave: je notranji, nenasilni ogenj, ki pa se bo nekoč ob koncu časov razodel, kakor pravi Sveto pismo: “... pred tvojim obličjem se skale kakor vosek topijo (Jdt 16,15b). Ali kakor reče sv. Peter: “Sedanje nebo in zemlja pa ista beseda hrani za ogenj, ohranja ju za dan sodbe” ... (2 Pet 3,7) in še nadaljuje, ko govori o poslednjih dogodkih: “Tedaj bo nebo s hrumom prešlo, prvine se bodo v ognju razkrojile, zemlja in dela na njej pa bodo razkrita” ... (2 Pet 3,10). Nebo bo, kakor pravi, zaplamelelo in prešlo in prvine se bodo razžarjene topile (prim. 2 Pet 3,12), “mi pa po njegovi obljubi pričakujemo nova nebesa in novo zemljo, v kateri biva pravičnost” (2 Pet 3,13).

Kaj ima ta beseda o ognju in poslednjih rečeh skupnega z umetnostjo? Kakšen plamen vnema umetnost ali bolje človeka, ki se z umetnostjo izraža?

Bog je “použivajoči ogenj” (Mz 4,24). Sv. Janez od Križa ta ogenj razlaga kot ogenj ljubezni. “Ta ogenj ima neskončno moč, zato more z neizrekljivo silo použiti in spremeniti

vase dušo, katere se dotakne. (*Živi plamen ljubezni*, str. 389) Ta ogenj dušo vžiga in jo jemlje vase, eno dušo bolj, drugo manj. Kolikor je duša pripravljena in kolikor hoče Bog sam. Tako še pravi sv. Janez od Križa: “Ko božanski ogenj spremeni dušo vase, ta ne le občuti žarenje, ampak tudi sama postane žarenje silovitega ognja.” (str. 389) Ogenj pa duše ne izniči, ampak jo “izpopolnjuje v slavi”, kakor govori svetnik. Ni nasilen, ampak tolažilen in nežen. Zato Jezus posvari svoja učenca, ki razmišljata po človeško in bi rada kakor Elija v Stari zavezi pokazala z ognjem, ki použiva, kdo je močni in pravi Bog.

Ta ogenj je v nemal preroke in filozofe starega veka. Vsi iskalci resnice in lepote resničnega Boga so bili navdihnejni od tega ognja. Božji duh je dal nekaterim, da so prerokovali. Napovedali so Mesijo, Odrešenika. Platon v svoji *Državi* – besedilo, ki spominja na Izaijeve prerokbe, Vergil s svojim “puer aeternus”, večnim dečkom. Ne gre za nek podzavestni arhetip o odrešeniku oziroma želji po odrešenju. Gre za ogenj, ki navdihuje in obiskuje vsakega človeka, če ga ta le hoče priznati in sprejeti. To je ogenj, ki deluje v stvarstvu, ki preoblikuje in preobraža stvarstvo. In umetnost ima svoj delež pri tem procesu preobrazbe stvarstva. V tej razsežnosti tiči tisti presežek umetnosti, ki se nas dotakne v naši globini. Če umetnost ne vsebuje tega presežka, ki je presežek upanja, upanja na novo, boljše, pristnejše, v samem bistvu upanje na novo nebo in novo zemljo, potem postane brezihodna, zaprta vase,

zaprta v svoj umetno ustvarjen princip. (Spomnimo se primera Franza Kafke.)

To upanje je prisotno v vsakem človeku. Izraža se kot upanje, da je ljubezen mogoča, da so mogoči pristnejši odnosi, da je mogoče vedno polnejše življenje. To pa je za kristjane popolnoma legitimno in realno, ker je del naše vere, ker se obljuba, dana od Očeta, urešničuje v vsej polnosti v nebeškem Jeruzalemu. V neki meri pa že sedaj v občestvu verujočih, v Cerkvi. Tako je imela umetnost v vseh časih to eshatološko prvino, ki ni nek romanticizem 19. stoletja, ki se tragično konča s smrtjo nerazumljenega pesnika in so s tem vse njegove sanje pokopane. Ne! Za nas kristjane je to upanje popolnoma resnično.

Umetnost v vseh časih po svojem bistvu deluje v dveh smereh, ali bolje, ima dve razsežnosti. Opeva stvarjenje, lepoto stvarstva, je hvalnica stvarstvu in hvalnica Stvarniku. Opeva dobrost in lepoto stvarstva. Opeva torej svoje počelo, ki je Bog sam. Stvarnik v 1. Mojzesovi knjigi "vidi, da je dobro" (1 Mz 1,25), kar je ustvaril. V hebrejščini beseda "dobro" pomeni hkrati tudi lepo. Vse, kar je ustvarjeno, nosi v sebi lepoto, ki je od Boga. Zato je za umetnost pomembno, da ohranja stik z naravo, stvarstvom, da črpa iz nje. Naše čute in našo notranjost presune, ko doživimo, da je neka stvar dobro posneta, da zaživi pred nami, da skoraj diha pred nami in ima v neki meri tisti oživljajoči Božji dih, ko rečemo: "To pa je tako, ta pa je pravi ..." In

ustreza doživetju v naši notranjosti. To doživetje umetnika, ki je ustvarjal, upodabljal in gledalca je nekaj resničnega in ne zgolj subjektivnega. V tej razsežnosti umetnosti je torej pomembno posnemanje narave (gr. mimesis). Kako bi sicer lahko preko umetnosti doživljali lepoto in dobrost vsega ustvarjenega? V tem Božjem dihu, oživljajočem Božjem ognju je bilo vse ustvarjeno in ta ogenj nas vodi v drugo razsežnost umetnosti in ta je eshatološka razsežnost. Ta ogenj, glede na to razsežnost torej, spreminja dušo, jo pobožanstvuje, Bog jo spreminja vase, ne da bi bila izničena, ta ogenj preobraža tudi vse stvarstvo in ta preobrazba je prisotna v resničnih umetniških delih. Najprej jo je umetnik doživljal v sebi, potem pa se je odrazila v delu. V umetnosti opazimo torej željo po dokončnem cilju človeka ali bolje, željo po gledanju Boga.

V krščanski ali sakralni umetnosti pa je to izraženo na še bolj ekspliciten način. Preko simbolov, svetopisemskih zgodb, predvsem pa preko resničnega simbola – učlovečene Božje besede Jezusa Kristusa. V njem se združujeta nebo in zemlja, človeško in Božje. Sam je tudi hrepenenje našega gledanja. Njegovo obličje. Knjiga Razodetja (Raz 22,4-5) to dokončno stanje povzema z besedami: "Gledali bodo Gospodovo obličje in njegovo ime na njih čelih. In noči ne bo več in ne bodo potrebovali luči svetilke in ne sončne luči, zakaj Gospod jih bo razsvetljeval in kraljevali bodo na vekov veke."